

Justis- og politidepartementet KONGELIG RESOLUSJON
Statsråd: Knut Storberget

Ref. nr.: (D)

Saksnr.: 200702698

Dato: 10. oktober 2008

- (1) Delvis ikraftsetting av lov 29. juni 2007 nr. 84 om endringer i straffegjennomføringsloven mv. (iltak for å avvikle soningskøen og bedre innholdet i soningen mv.)**
- (2) Forskrift om program mot ruspåvirket kjøring**

1 Innledning

I resolusjonen fremmer Justisdepartementet forslag om delvis ikraftsetting av lov 29. juni 2007 nr. 84 om endringer i straffegjennomføringsloven mv. og forslag om at Kongen fastsetter forskrift om program mot ruspåvirket kjøring. Hjemmel for forskriften er straffeloven 22. mai 1902 nr. 10 § 53 nr. 6, jf. lov 29. juni 2007 nr. 84 om endringer i straffegjennomføringsloven mv. Et utkast til forskrift har vært på høring til berørte offentlige og private institusjoner og organisasjoner, se nærmere nedenfor under pkt. 3.

2 Delvis ikraftsetting av lov 29. juni 2007 nr. 84 om endringer i straffegjennomføringsloven mv.

Etter pkt. V i endringsloven trer loven i kraft fra den tid Kongen bestemmer. De enkelte bestemmelsene kan settes i kraft fra ulik tid. Justisdepartementet foreslår at endringsloven delvis trer i kraft med virkning fra 1. november 2008. Bestemmelsene som settes i kraft er endringene i straffeloven 22. mai 1902 nr. 10 § 53 nr. 3 bokstav e og § 53 nr. 6 (program mot ruspåvirket kjøring) og vegtrafikkloven 18. juni 1965 nr. 4 § 31. Endringene i straffegjennomføringsloven § 6 annet ledd første punktum og § 16 nytt annet ledd trådte i kraft 1. august 2008. De øvrige endringene trådte i kraft 1. november 2007.

3 Fastsetting av forskrift til straffeloven § 53 nr. 6

3.1 Bakgrunnen for forslaget

Ett av forslagene i Ot.prp. nr 31 (2006–2007) Om lov om endringer i straffegjennomføringsloven mv. (iltak for å avvikle soningskøen og bedre innholdet i soningen mv.) var å utvide promilleprogrammet til også å gjelde annen ruspåvirket kjøring. Etter lovendringen kan retten sette program mot ruspåvirket kjøring som vilkår i en betinget dom etter straffeloven § 53 nr. 3 bokstav e. Ifølge straffeloven § 53 nr. 6 kan Kongen gi nærmere bestemmelser om vilkårene.

En arbeidsgruppe nedsatt av Justis- og politidepartementet har utarbeidet utkast til forskrift om program mot ruspåvirket kjøring. Arbeidsgruppen legger opp til at forskriften skal utfylles med retningslinjer. Justisdepartementet sendte 14. november 2007 utkastet til forskrift på høring til følgende instanser:

Helse- og omsorgsdepartementet
Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Høyesterett
Domstoladministrasjonen
Regjeringsadvokaten
Riksadvokaten
Statsadvokatembetene
Kommuneadvokaten i Oslo
Politidirektoratet

Barneombudet
Datatilsynet
Sosial- og helsedirektoratet
De regionale helseforetakene
Helsetilsynet i fylkene
Folkehelseinstituttet
Sivilombudsmannen
Fylkesmennene
Fylkesnemndene for sosiale saker

Den Norske Advokatforening
Den norske Dommerforening
Forsvarergruppen av 1977
Juridisk rådgivning for kvinner – JURK
Juss-Buss
Jussformidlingen
Jusshjelpa
Norges juristforbund
Norsk forening for kriminalreform (KROM)
Politiembetsmenneses Landsforbund
Politiets Fellesforbund
Norsk Narkotikapolitiforening (NNPF)

Akademikerne
Aleneforeldreforeningen
Amnesty International Norge
Anonyme alkoholikere
Anonyme Narkomane
Arbeidernes Edruskapsforbund
Actis – Rusfeltets samarbeidsorgan

Blå Kors i Norge Brukerforeningen
Den norske lægeforening
Fagforbundet
Fagrådet innen Rusfeltet i Norge
Fagrådet for psykiatri
Fellesorganisasjonen for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere
Foreningen 2 foreldre
Foreningen mot stoffmisbruk
Forbundet Mot Rusgift
Forskningsstiftelsen FAFO
Frelsesarmeens sosialtjeneste
Helseansattes Yrkesforbund
Helse- og sosialombudet i Oslo
Helsetjenestens lederforbund
Institutt for sosialvitenskap ISV Consult
Instituttgruppa for samfunnsforskning
Kirkens Bymisjon
Kirkens sosialtjeneste
Klientaksjonen
Koordineringsutvalget for de psykiatriske ungdomsteam (KUP)
Kommunenes Sentralforbund
Kontoret for fri rettshjelp i Oslo
Kommunalansattes fellesorganisasjon
Kriminalomsorgen, regionkontorene
Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS)
Kriminalomsorgens IT-tjeneste (KITT)
Kriminalitetsforebyggende råd (Kråd)
Landsorganisasjonen (LO)
Landsforbundet Mot Stoffmisbruk
Landsforeningen for pårørende innen psykiatrien
Landsforeningen for rettferd for taperne
Landsforeningen for utekontakter
Landets kontrollkommisjoner
Mental Helse Norge
Nasjonalt folkehelseinstitutt
Nasjonalforeningen for folkehelsen
Nasjonalt kompetansesenter for medikamentassistert rehabilitering
(Mar Øst)
Nordlandsklinikken
Norges helse- og sosialforbund
Norsk Fængsels- og Friomsorgsforbund

Norsk forening for voldsoffererstatning
Norsk forum for terapeutiske samfunn
Norsk Helse- og Sosiallederlag
Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA)

Norsk Kommuneforbund
Norsk pasientskadeerstatning
Norsk Psykologforening

Norsk Sykepleierforbund
Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)
Pasientombudene
PRO-senteret
Pinsevennes evangeliesentre
Rusmisbrukernes interesseorganisasjon (RIO)
Rådet for høgskoleutdanning i helse- og sosialfag
Rådet for psykisk helse
Samarbeidsforumet for norske kollektiver
Senter for samfunnsforskning (SEFOS)
SINTEF-Unimed
Statens helsetilsyn
Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS)
Stiftelsen Bergensklinikkene
Stiftelsen Kraft
Stiftelsen Menneskerettighetshuset
Stiftelsen Rus-Nett
Stiftelsen Sollia-kollektivet
Straffedes organisasjon i Norge (SON)
Tyrilistiftelsen
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS)
Østnorsk kompetansesenter for rusmiddelrelaterte spørsmål
WayBack

Følgende instanser har gitt svar om at de ikke har kommentarer eller ikke finner grunn til å uttale seg om arbeidsgruppens forslag:
Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Høyesterett, Domstoladministrasjonen, Barneombudet, Fylkesmannen i Vestfold, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Anonyme Narkomane, Fagforbundet og Landsorganisasjonen (LO).

Departementet vil bemerke at høyesterettsdommer Magnus Matningsdal ikke har uttalt seg på vegne av Høyesterett, men som medlem av rådgivningsgruppen for prøveordningen med promilleprogram i Rogaland.

Hovedinntrykket er at høringsinstansene er positive til høringsforslaget, men har synspunkter på sider av det. Datatilsynet mener imidlertid at grunnlaget som Justisdepartementet har gitt høringsinstansene, er såpass dårlig at saken bør sendes på ny høring med et mer utfyllende høringsbrev. Høringsbrevet kunne ha vært mer utfyllende, men på bakgrunn av de fyldige høringsuttalelsene fra berørte instanser mener departementet at saken er forsvarlig opplyst, slik at forskriften kan sluttbehandles uten ny høringsrunde. I de neste avsnittene vil departementet gjøre

nærmere rede for høringsinstansenes syn på noen sentrale spørsmål i forskriften og departementets vurderinger etter høringen.

3.2 Forskriftens virkeområde

Arbeidsgruppen foreslår i høringsutkastet § 1 at forskriften gjelder for personer som er dømt for overtredelse av vegtrafikkloven § 31 jf. § 22 første ledd og der retten har satt som vilkår at domfelte gjennomfører program mot ruspåvirket kjøring, jf. straffeloven § 53 nr. 3 bokstav e.

Sosial- og helsedirektoratet er positiv til at promilleprogrammet utvides til å gjelde annen ruspåvirket kjøring. Direktoratet synes definisjonen av forskriftens virkeområde er rimelig.

Andre instanser som *Politidirektoratet, Hordaland statsadvokatembeter, Hordaland politidistrikt, Kriminalomsorgen region sør og nordøst* og *Datatilsynet* mener det er behov for å presisere teksten. *Hordaland politidistrikt* tar for eksempel opp spørsmålet om program mot ruspåvirket kjøring som særstraff for kjøring i påvirket tilstand, kan anvendes i tillegg til en alminnelig straff og viser blant annet til Frostating lagmannsretts avgjørelse LF-2006-69812 og juridisk litteratur. Høringsinstansen mener det hadde vært en fordel om begrensninger i anvendelsesområdet for program mot ruspåvirket kjøring var nevnt i § 1.

Politidirektoratet støtter politidistriktets bemerkninger om en avgrensning av anvendelsesområdet, spesielt ved idømt ubetinget fengselsstraff for andre forhold, og uttaler videre: *"Vi er for øvrig positiv til et program brukt som særstraff. Politidirektoratet merker seg at det syn som fremkommer i ovennevnte sitat fra Ot.prp. nr 43 (1994-1995) side 17 nå er endret og ønsker dette velkomment. Politidirektoratet er av den oppfatning at programmet vil kunne ha en effekt også på personer som dømmes for kjøring i annen ruspåvirket tilstand."*

Både *Kriminalomsorgen region sør og nordøst* og *Datatilsynet* finner det inkonsekvent at det i § 1 opplyses at forskriften gjelder for personer som er dømt for overtredelse av vegtrafikkloven § 31 jf. § 22, første ledd og der retten har satt som vilkår at domfelte gjennomfører program mot ruspåvirket kjøring, mens § 5 gjelder rekvirering av personundersøkelser når det kan være aktuelt å idømme program mot ruspåvirket kjøring. I § 6 annet ledd er det videre fastsatt at formålet med personundersøkelsen er "(...) å sørge for at saken er tilstrekkelig opplyst for påtalemyndigheten og domstolen." Høringsinstansene peker på at både § 5 og § 6 derved gjelder en situasjon som ligger forut for forskriftens virkeområde.

Departementets vurderinger:

Bestemmelsen fastslår forskriftens virkeområde. Flere høringsinstanser har pekt på at virkeområdet for forskriften er for snever og viser blant annet til at bestemmelsene om personundersøkelse i utkastet § 5 og § 6 regulerer forhold før dommen. Departementet er enig i denne innvendingen og har omformulert teksten slik at forskriften gjelder program mot ruspåvirket kjøring som fører av motorvogn kan bli dømt til, etter straffeloven § 53 nr. 3 bokstav e.

Politidirektoratet ber departementet klarlegge avgrensningen av anvendelsesområdet, spesielt ved idømt ubetinget fengselsstraff for andre forhold. Departementet viser til vegtrafikkloven § 31 nytt fjerde ledd som lyder: *”Den som ellers ville ha blitt idømt bot og ubetinget fengsel for overtredelse av § 22 første ledd, kan i stedet idømmes bot og betinget fengsel med vilkår om program mot ruspåvirket kjøring.”* Det er med andre ord bare den nevnte gruppen som kan idømmes dette programmet som vilkår i en betinget dom, jf. Ot.prp. nr. 43 (1994–1995) side 17. Dette utelukker imidlertid ikke at program mot ruspåvirket kjøring for eksempel kan anvendes ved delvis betinget dom hvor det foreligger andre overtredelser. Det er heller ikke noe hinder for at retten avsier en felles betinget dom for ruspåvirket kjøring og for eksempel bilbrukstyveri med særvilkår om program mot ruspåvirket kjøring. Departementet overlater for øvrig til retten å presisere hvordan reglene skal praktiseres.

3.3 Målgruppe for program mot ruspåvirket kjøring

Høringsutkastet § 2 innledes med en bestemmelse om at program mot ruspåvirket kjøring kan idømmes som et alternativ til ubetinget fengsel. Programmets målgruppe er ifølge annet ledd personer som har et problem med bruk av alkohol eller annet berusende eller bedøvende middel, enten generelt eller spesielt i kombinasjon med føring av motorvogn. Dersom det foreligger særlige forhold, som for eksempel skade på person, bør program mot ruspåvirket kjøring etter tredje ledd ikke idømmes.

Sosial- og helsedirektoratet synes definisjonen av forskriftens målgruppe er rimelig. Arbeidernes Edruskapsforbund er av den oppfatning at programmet i en del tilfelle bør forsterkes med en institusjonsbehandling.

Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter er uenig i å forskriftsfeste regelen om særlige forhold, som for eksempel skade på person i annet ledd, som er rettet inn mot dommerens skjønn. Frelsesarmeen ser behovet for en tydeliggjøring her.

Hordaland politidistrikt uttaler som en generell kommentar at ”(...) vår erfaring er at en stor andel av de som tas for kjøring i ruspåvirket tilstand (av andre rusmidler enn alkohol alene), har inntatt illegalt ervervet narkotika. Dette stemmer også med tall fra Folkehelseinstituttet, hvor det fremkommer bl.a. at det i løpet av årene 2000-2006 ble funnet amfetamin i blodet i mellom 30 % og 38 % av de sakene hvor det var mistanke om bruk av andre rusmidler enn alkohol alene. Personer med omfattende rusproblem med bruk av illegale stoffer, ofte i kombinasjon med annen kriminalitet, vil gjerne være personer som skal vurderes for programmet. Dette vil stille ekstra krav til utvelgelsen til programmet, men også store utfordringer til gjennomføringen. Det vil etter vår mening være viktig at forskriften tar høyde for disse utfordringene.”

Oslo politidistrikt vil avgrense programmet til å gjelde gjentakelsestilfellene og uttaler: ”Målgruppen bør etter vårt syn begrenses til gjentakelsestilfeller. Det har tidligere blitt stilt et slikt krav i forhold til de som kjører i alkoholpåvirket tilstand, såfremt ikke promillen har vært høy. I forhold til andre stoffer vil det være vanskeligere å kunne se toleranse i et misbruk, og det bør av den grunn kreves gjentakelse for å identifisere et rusproblem. Dette rusproblemet skal videre kombineres med føring av motorvogn. Det er vanskelig å se at man treffer riktig gruppe uten et gjentakelseskrav.

Det er av hensyn til allmennprevensjon viktig at programmet treffer riktig målgruppe og ikke blir en enkel vei utenom ubetinget soning. De som har et reelt rusproblem vil finne programmet krevende, og vi forutsetter at det i så måte vil ha preventiv effekt. Det vil imidlertid ikke være tilfelle ved mer tilfeldig misbruk.”

Kriminalomsorgsregionene øst, nordøst og sørvest reagerer særlig på formuleringen ”(...) enten generelt eller spesielt i kombinasjon med føring av motorvogn.” som de mener er uklart og bør presiseres.

Frelsesarmeen mener målgruppen må være tydeligere definert.

Departementets vurderinger:

Etter departementets syn er første ledd overflødig og bør derfor utgå.

Vilkåret i annet ledd om problem med bruk av alkohol eller annet berusende eller bedøvende middel fremgår av straffeloven § 53 nr. 3 bokstav e som et grunnvilkår for program mot ruspåvirket kjøring, og kan derfor utgå i forskriften.

Flere høringsinstanser fremhever at tillegget om at problemet må være ”(...) enten generelt eller spesielt i kombinasjon med føring av motorvogn” er uklart.

Departementet er enig og går inn for å stryke tillegget. I stedet har departementet tatt inn en presisering som er nevnt på side 66 i Ot.prp. nr. 31 (2006–2007) om at med berusende eller bedøvende middel menes ikke bare påvirkning av ulovlige rusmidler, men også påvirkning av legale medikamenter. Oslo politidistrikt vil avgrense programmet til å gjelde gjentakelsestilfellene. Departementet vil bemerke at program mot ruspåvirket kjøring ikke kan benyttes i alle tilfeller hvor en person fører motorvogn i ruspåvirket tilstand. Etter vegtrafikkloven § 31 fjerde ledd, slik det lyder etter lovendringen, kan programmet idømmes den som ellers ville ha blitt idømt bot og ubetinget fengsel for overtredelse av vegtrafikkloven § 22 første ledd. Programmet settes altså inn ved de høyeste påvirkningsgradene og ved gjentatt kjøring i påvirket tilstand, jf. Ot.prp. nr. 31 (2006–2007) side 66.

Tredje ledd inneholder en henstilling til domstolen om ikke å idømme program mot ruspåvirket kjøring dersom det foreligger særlige forhold, som for eksempel skade på person. Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter er uenig i å forskriftsfeste regelen om særlige forhold i annet ledd som er rettet inn mot dommerens skjønn. Departementet er enig i dette synspunktet og bestemmelsen bør derfor utgå.

3.4 Formål

Ifølge høringsutkastet § 3 har programmet som formål å motvirke nye straffbare handlinger i form av kjøring i ruspåvirket tilstand, skape et tryggere trafikkmiljø og minske antall trafikkulykker.

Sosial- og helsedirektoratet støtter forslaget. Ingen av de øvrige høringsinstansene har kommentert formålsbestemmelsen.

Departementets vurderinger:

Formålsbestemmelsen viderefører tilsvarende bestemmelse i § 2 i forskrift om promilleprogram. Bortsett fra en språklig endring har departementet ingen merknader til formålsbestemmelsen.

3.5 Saksbehandlingsregler

Arbeidsgruppen foreslår i utkastet § 4 at forvaltningsloven gjelder med enkelte unntak.

Sosial- og helsedirektoratet, Politidirektoratet, Sosial- og helsedirektoratet, Kriminalomsorgen region sørvest, Den Norske Advokatforening og Frelsesarmeen har merknader til utkastet til saksbehandlingsregler.

Sosial- og helsedirektoratet mener at tidspress er tilstrekkelig begrunnelse for å fravike prinsippet om at vedtak skal være skriftlig, jf. utkastet § 4 bokstav b.

Politidirektoratet slutter seg til Hordaland politidistrikt når distriktet uttaler at "Saksbehandling som kan ha betydning for om program mot ruspåvirket kjøring senere kan omgjøres til ubetinget fengselsstraff ved domstolsbehandling, bør som utgangspunkt skje skriftlig av notoritetshensyn. Akutte situasjoner kan selvfølgelig oppstå hvor domfelte må bortvises eller lignende, og enkelte domfelte er vanskelige å få tak i på annen måte enn via telefon, men da bør avgjørelsen nedtegnes skriftlig og ettersendes ved første anledning."

Kriminalomsorgen region sørvest mener § 4 bokstav b bør tas ut da det følger av forvaltningsloven § 27 at vedtaket og underretningen til domfelte kan være muntlig av blant annet tidsmessige grunner.

Den Norske Advokatforening ser behov for å klargjøre og omformulere bestemmelsen for så vidt gjelder bruken av uttrykket "domfelte" og begrunner synspunktet slik:

"Hva som her menes med Domfelte fremstår som uklart. Formodentlig er tanken ikke å ekskludere enhver som er domfelt for straffbart forhold uavhengig av når slik domfellelse måtte ha skjedd og hva vedkommende måtte ha blitt domfelt for. Hvorvidt unntaket er ment å gjelde for personer som er domfelt i samme sak/sakskompleks eller for personer som tidligere er domfelt for likeartede/tilsvarende forhold, kan ikke leses ut av den foreslåtte formulering. Utkastets § 4 vil etter sin ordlyd rekke atskillig lengre enn det kan være saklig grunnlag for. I fall den advokat som har bistått som forsvarer tidligere har blitt domfelt i straffesak, vil således ordbruken kunne oppfattes å være til hinder for at vedkommende kan bistå sin klient i forbindelse med programgjennomføringen. Dette kan neppe være tilsiktet, og bør heller ikke være det."

Frelsesarmeen uttaler:

"I § 4 sier forskriften at saksbehandlingen kan være muntlig, når tidsmessige grunner gjør det nødvendig. Vi mener saksbehandlingen alltid bør føres skriftlig, spesielt med tanke på den domfelte. Han befinner seg i en stressituasjon, mennesker har ulik forutsetning for å ta til seg informasjon, og dermed trenger dette skriftlig."

Departementets vurderinger:

Departementet er enig med Advokatforeningen i at uttrykket "Domfelte" i bokstav a er lite presist. Etter departementets syn er det ikke behov for særregler utover forvaltningsloven § 12 om advokat eller annen fullmektig. Tilsvarende gjelder forslaget om blant annet muntlig saksbehandling i bokstav b hvor forvaltningsloven har tilfredsstillende regler om dette.

3.6 Personundersøkelse

Arbeidsgruppen foreslår i høringsutkastet § 5 at personundersøkelse alltid skal rekvireres fra kriminalomsorgen når det kan være aktuelt å idømme program mot ruspåvirket kjøring etter straffeloven § 53 nr. 3 bokstav e. I rekvisisjonen skal påtalemyndigheten opplyse om den ønsker en vurdering av siktede med tanke på program mot ruspåvirket kjøring. I høringsbrevet fremhever departementet at utkastet innebærer at dagens egnethetsvurdering i personundersøkelsen ikke videreføres. I høringsutkastet § 6 er innholdet av personundersøkelsen nærmere regulert.

Flere av høringsinstansene har behandlet § 5 og § 6 under ett og departementet ser det derfor som hensiktsmessig å redegjøre for bestemmelsene samlet.

- Rekvirere

Kriminalomsorgen region øst, Kriminalomsorgens Yrkesforbund (KY) og Fellesorganisasjonen (FO) støtter forslaget om at personundersøkelse alltid skal rekvireres. KY og FO peker på at de fleste vilkårsbrudd skjer der det ikke har vært gjennomført personundersøkelse.

- Egnethetsvurdering

I høringsbrevet fremhever departementet som nevnt ovenfor, at utkastet innebærer at dagens egnethetsvurdering i personundersøkelsen ikke videreføres. Flere høringsinstanser peker imidlertid på at slik personundersøkelsen er beskrevet i utkastet, innebærer forslaget ingen realitetsendring fordi formålet fortsatt er å kartlegge om siktedes livssituasjon er tilstrekkelig stabil til at vedkommende kan gjennomføre betinget dom med program mot ruspåvirket kjøring. Synspunktene fra de som støtter arbeidsgruppens forslag og de som går mot, er derfor nokså like.

Sosial- og helsedirektoratet viser til at selv om egnethetsvurderingen i personundersøkelsen skal bortfalle, ligger det fortsatt et element av egnethetsvurdering i personundersøkelsen slik den er beskrevet i utkastet. Direktoratet synes dette er tilstrekkelig til å ivareta egnethet.

Kriminalomsorgen region øst, nordøst, nord og Datatilsynet viser til at det er lite samsvar mellom høringsbrevets utsagn om at dagens egnethetsvurdering ikke videreføres og innholdet i § 5 og § 6. Etter disse høringsinstansenes syn fremgår det at formålet fortsatt er å kartlegge om siktedes livssituasjon er tilstrekkelig stabil til at vedkommende kan gjennomføre betinget dom med program mot ruspåvirket kjøring.

Fellesorganisasjonen (FO) støtter arbeidsgruppens forslag om at egnethetsvurderingen ikke videreføres og viser til at begrepet egnethet retter fokuset mot individets egenskaper mer enn livsbetingelsene som personen lever i. Egnethetsvurderingen er derfor etter FOs syn lite

hensiktsmessig. FO forutsetter at kravet om skriftlig vurdering opprettholdes.

Den Norske Advokatforening går inn for arbeidsgruppens forslag om ikke å videreføre dagens egnethetsvurdering, men mener bestemmelsen er noe uheldig formulert og foreslår at § 5 gis slik ordlyd:

”Personundersøkelse skal alltid rekvireres fra kriminalomsorgen når det kan være aktuelt å idømme program mot ruspåvirket kjøring etter straffeloven § 53 nr. 3 bokstav e.

Rekvisisjon om personundersøkelse fremsettes av påtalemyndigheten, eventuelt av retten, jf straffeprosessloven § 162. I rekvisisjonen skal opplyses at det ønskes fremskaffet opplysninger om den siktedes personlighet, livsforhold og fremtidsmuligheter med tanke på idømmelse av program mot ruspåvirket kjøring.”

Politidirektoratet stiller seg imidlertid noe undrende til forslaget om at kriminalomsorgen ikke skal vurdere siktedes egnethet. Egnethetsvurdering er etter direktoratets syn ”(...) det viktigste elementet i personundersøkelsen for at domstolene skal kunne gå inn for promilleprogram eller betinget dom.” Etter Politidirektoratets syn bør vurderingen vektlegge en kvalitetsorientert kartlegging av siktedes motivasjon for en rehabilitering gjennom et promilleprogram, samt vedkommendes evne og vilje til å holde avtaler. Dette blir ytterligere aktualisert ved utvidelsen av ordningen.

Også Hordaland statsadvokatembeter, Hordaland politidistrikt og Kriminalomsorgen region sør og vest går inn for at dagens ordning med egnethetsvurdering videreføres.

- Hvem gjennomfører personundersøkelsen?

Den norske legeforening har følgende merknader:

”I forslag til forskrifter § 5 står det at personundersøkelse alltid skal rekvireres av kriminalomsorgen når det kan være aktuelt å idømme program mot ruspåvirket kjøring etter straffelovens § 53 nr 3 bokstav e, og at personundersøkelsen skal utføres av skikket person som vedkommende lokale kontor for kriminalomsorg i frihet utpeker, om ikke retten oppnevner en bestemt person til å foreta undersøkelsen. Etter Legeforeningens oppfatning er krav til skikkethet ikke tilstrekkelig i slike situasjoner. Personer som antas å ha behov for behandling i form av ’narkotika-program’ må antas å ha helseproblemer av en slik art og alvorlighet at helsepersonell med diagnostisk og behandlingsmessig kompetanse bør gjennomføre slik personundersøkelse, og mener at slikt kompetansekrav bør fremgå av forskriften.”

Departementets vurderinger:

De høringsinstansene som har uttalt seg om rekvirering av personundersøkelse, støtter forslaget om at personundersøkelse alltid skal rekvireres når det kan være aktuelt å idømme program mot ruspåvirket kjøring. Uttalelsene fra Kriminalomsorgens Yrkesforbund og Fellesorganisasjonen (FO) om at de fleste

vilkårsbrudd skjer der det ikke har vært gjennomført personundersøkelse, viser hvor verdifull en forutgående personundersøkelse er i slike saker.

Departementet vil også bemerke at personundersøkelsen ikke bare er nyttig for domstolen og påtalemyndigheten, men også for kriminalomsorgen ved gjennomføringen av programmet.

Det er delte meninger når det gjelder spørsmålet om å videreføre egnethetsvurderingen fra promilleprogrammet. Formålet med personundersøkelsen er ifølge straffeprosessloven § 161 "(...) å skaffe opplysninger om den siktedes personlighet, livsforhold og fremtidsmuligheter til bruk for avgjørelsen av saken." Dette tyder på at personundersøkerens oppgave ved program mot ruspåvirket kjøring først og fremst er å kartlegge siktedes livsforhold og mulighet til å gjennomføre programmet. Påtalemyndigheten og domstolen benytter deretter kartleggingen i sine vurderinger.

Etter departementets syn er det imidlertid ikke naturlig å drøfte spørsmålet om egnethetsvurdering eller hvem som har kompetanse til å gjennomføre personundersøkelsen, i tilknytning til forskriften om innhold og gjennomføring av program mot ruspåvirket kjøring. Straffeprosessloven kapittel 13 gir nærmere regler om personundersøkelsen. Dessuten kan Kongen etter straffeprosessloven § 161 tredje ledd gi nærmere forskrift om når personundersøkelsen skal foretas og fremgangsmåten ved slike undersøkelser. Justisdepartementet har med grunnlag i kgl. res. 10. desember 1965 gitt nærmere retningslinjer for personundersøkelser i straffesaker ved rundskriv G-13/2003. Straffeloven § 53 nr. 6 gir Kongen fullmakt til å gi nærmere regler om gjennomføringen av vilkårene for en betinget dom, herunder program mot ruspåvirket kjøring. Denne bestemmelsen gir imidlertid ikke Kongen myndighet til å gi nærmere regler om personundersøkelsen. Departementet har derfor i forskriften om program mot ruspåvirket kjøring bare gjengitt og tatt inn henvisning til de mest sentrale bestemmelsene om personundersøkelser. Det omarbeidede utkastet bygger i hovedsak på forslaget fra Advokatforeningen.

3.7 Samtykke

Retten kan bare fastsette vilkår om å gjennomføre program mot ruspåvirket kjøring dersom siktede samtykker. I høringsutkastet § 7 foreslår arbeidsgruppen nærmere regler om dette samtykket. Under utarbeidningen av personundersøkelsen skal siktede gis utførlig informasjon om programmet, herunder krav til domfelte og konsekvenser av brudd på vilkår. Siktede skal informeres om at samtykket kan trekkes tilbake og konsekvensene av dette, jf. § 15. Samtykket skal fremgå av en samtykkeerklæring. Erklæringen skal underskrives av siktede i forbindelse med personundersøkelsen, jf. § 6. For at samtykket skal være gyldig, må siktede ha fått informasjon om innholdet i programmet og hva samtykket innebærer. Dersom siktede er mindreårig, gjelder reglene om partsrettigheter for verger i straffeprosessloven §§ 83–84.

Høyesterettsdommer Magnus Matningsdal synes det er bra at § 7 oppstiller krav om at saksbehandlingen må sikre et informert samtykke. Matningsdal er imidlertid noe skeptisk til utformingen av tredje ledd tredje punktum hvor det foreslås forskriftsfestet at "[f]or at samtykket skal være gyldig, ...". Ved en slik formulering kan man ifølge Matningsdal lett

legge grunnlaget for en grunnløs, etterfølgende anførsel om at det ikke foreligger bindende samtykke. Han tror at departementets intensjon kan ivaretas om man innleder tredje punktum på følgende måte: "Siktede skal gis informasjon om innholdet ....."

Kriminalomsorgen region nordøst fremholder følgende:

"Det fremgår at siktede skal informeres om at samtykke kan trekkes tilbake og konsekvenser av dette jf § 15. Det følger av § 15 at kriminalomsorgen kan stanse gjennomføringen av programmet der samtykket trekkes tilbake. Det er i bestemmelsen ikke henvist til § 14. Vi mener det bør fremgå klart av forskriften hvorvidt tilbaketrekking av samtykke medfører at saken kan fremmes for retten. Akershus friomsorgskontor påpeker i sin høringsuttalelse at det i dag synes å være ulik praksis i friomsorgen for håndtering av saker der samtykket trekkes. Det fremgår av høringsuttalelsen at noen sender saken til politiet med anmodning om innkalling til subsidier fengselsstraff, mens andre sender saken til regionalt nivå."

Departementets vurderinger:

Departementet er enig i merknaden til høyesterettsdommer Magnus Matningsdal om å ta ut ordet "gyldig" i tredje ledd for å unngå en grunnløs, etterfølgende anførsel om at det ikke foreligger bindende samtykke. Intensjon om at saksbehandlingen må sikre et informert samtykke vil likevel være ivaretatt.

Retten kan bare fastsette vilkår om program mot ruspåvirket kjøring dersom domfelte samtykker, jf. straffeloven § 53 nr. 3 bokstav e. I utkastet er det lagt opp til at siktede skriver under en samtykkeerklæring allerede under personundersøkelsen. Dette har praktiske årsaker. Departementet mener det er ryddig at siktede bekrefter samtykket i retten og har tatt inn en setning som presiserer dette.

Problemstillingene *Kriminalomsorgen region nordøst* tar opp om konsekvensene av at samtykket trekkes tilbake, behandles nedenfor i pkt. 3.14 og 3.15.

3.8 Innhold i programmet

I høringsutkastet § 8 foreslår arbeidsgruppen regler om innholdet i programmet. Innholdet skal tilrettelegges ut fra den enkeltes forutsetninger og behov. Målsettingen med programmet er å forebygge at domfelte på nytt kjører i ruspåvirket tilstand. Programmet skal gi kunnskap om konsekvenser av ruspåvirket kjøring og bevisstgjøre domfelte til å ta ansvar for egne handlinger. Gjennomføringstiden er ti måneder med mindre retten uttrykkelig bestemmer en lengre gjennomføringstid.

Når kriminalomsorgen skal utarbeide og gjennomføre programmet, tilrår *Fylkesmannen i Nord-Trøndelag* at det legges opp til skriftlig informasjon til fastlegen som har et helhetlig medisinsk koordineringsansvar for pasienten. Fylkesmannen foreslår at dette tas inn i forskriften eller retningslinjene. *Kriminalomsorgen region nord* stiller spørsmål om det bør hjemles en adgang til å dekke domfeltes reiseutgifter, tilsvarende den man har etter forskrift til straffegjennomføringsloven §§ 3-42 og 5-2.

Forbundet Mot Rusgift støtter samtalehyppigheten som arbeidsgruppen foreslår i **tredje ledd** i utkastet. Forbundet peker på at det vil være individuelt hvor langt straffedømte har kommet i sin rusgiftavhengighet om det vil være tilstrekkelig med samtale hver 14. dag. Etter forbundets syn bør det forskriftsfestes at samtaler gjennomføres minimum hver 14. dag.

Andre høringsinstanser er imidlertid skeptiske til eller går i mot forslaget. For eksempel foreslår *Kriminalomsorgen region sør* å forskriftsfeste at domfelte skal gjennomføre et minimum av 10 individuelle samtaler i løpet av gjennomføringstiden. Dette vil sikre mot ulikebehandling samtidig som programmet kan få et individuelt preg.

Kriminalomsorgen region vest er også skeptisk til samtalehyppigheten som er foreslått. Regionen viser blant annet til at mange domfelte tilhører en yrkesaktiv gruppe. Også *Kriminalomsorgen region nord* har sterke innvendinger mot intensiteten i straffegjennomføringen som det legges opp til i utkastet. *Kriminalomsorgens Yrkesforbund* og *Fellesorganisasjonen (FO)* ser det som hensiktsmessig å vurdere antall samtaler ut i fra den enkeltes livssituasjon, men minimum en gang per måned.

Flere av høringsinstansene har merknader til forslaget i **femte ledd** om at domfelte selv skal kontakte helsetjenesten for kartlegging av behandlingsbehov. *Sosial- og helsedirektoratet* viser til at det ikke går frem av forslaget om kriminalomsorgen skal gjøres kjent med konklusjonen eller tilrådingen helsetjenesten kommer fram til. Hvis det er intensjonen, bør plikten til informasjonsdeling etter direktoratets syn presiseres i forskriften.

Kriminalomsorgen region øst mener at begrepet "helsetjenesten" i nest siste ledd er noe vagt og at det bør presiseres hva som defineres som helsetjeneste.

Kriminalomsorgen region nord, Fagrådet innen Rusfeltet i Norge, Forbundet Mot Rusgift og *Advokatforeningen* synes teksten er uklar og upresis.

Fagrådet foreslår at setningen blir endret til "*Domfelte skal kontakte primærhelsetjenesten for henvisning til spesialisthelsetjenesten for kartlegging av behandlingsbehov.*" Dette blir etter *Fagrådets* syn mer presist da det er tverrfaglig spesialisert behandling som foretar slike kartlegginger. Etter det *Fagrådet* kjenner til vil dette være i tråd med dagens praksis ved gjennomføring av promilleprogrammet. *Advokatforeningen* foreslår følgende formulering: "*Kriminalomsorgen kan pålegge domfelte å kontakte lege eller annen nærmere angitt helsetjeneste for kartlegging av behandlingsbehov.*"

Kriminalomsorgen region nordøst synes forslaget om at domfelte skal kontakte helsetjenesten for kartlegging av behandlingsbehov, fremstår som en skjerpelse sammenliknet med promilleprogrammet hvor domfelte skal settes i kontakt med behandlingsapparatet. Regionen synes vilkåret er problematisk å håndheve og mener det vil være behov for å utdype domfeltes plikt til å kontakte helsetjenesten for kartlegging av behandlingsbehov.

Kriminalomsorgen region vest mener mange hensyn taler for at kriminalomsorgen selv kartlegger der den har kompetanse til dette og foreslår at femte ledd bare inneholder en bestemmelse om at domfeltes behandlingsbehov skal kartlegges. Regionen peker ellers på at siste ledd i

§ 8 naturlig hører hjemme som første punktum i § 10 annet ledd. Også *Kriminalomsorgens Yrkesforbund* ser det som vesentlig å bruke den kompetansen som kriminalomsorgen har på kartlegging og foreslår at bestemmelsen omformuleres.

Kriminalomsorgen region sørvest viser til forslaget fra Rogaland friomsorgskontor som mener først og fremst at rusomsorgen bør kartlegge behandlingsbehovet.

Fellesorganisasjonen (FO) mener at det bør differensieres noe da situasjonene er ulike. Noen kan ha gjennomført behandling før straffegjennomføringen starter, andre kan vegre seg for kontakt på grunn av dårlig erfaring med helsetjenesten og/eller behandlingsapparatet tidligere. I slike tilfelle må dette ifølge Fellesorganisasjonen være et tema det arbeides med i løpet av straffegjennomføringen.

Arbeidernes Edruskapsforbund mener muligheten for krav om en institusjonsbehandling bør tas inn i bestemmelsen.

Frelsesarmeen stiller flere kritiske spørsmål til utformingen av utkastet til programmets innhold, blant annet om forskriften skal forstås slik at programmet begrenser seg til å gjelde lettere tilfelle av rusmiddelmisbruk og utelukker de som har behov for ytterligere behandling:

"Under § 8 i forskriften plasseres ansvaret for kartlegging av behandlingsbehov hos den domfelte. Det er bra med ansvars plassering, men realiteten er lange ventetider på behandling. Hvilken konsekvens får det når domfelte skal inn i behandling, men ikke får plass? Kan kriminalomsorgen forplikte andre etater? Vil løslatelsesgarantien gjelde disse tilfellene? Hvor går den domfelte når han har behov for behandling, men ikke får plass? Går han da til ordinær soning - uten behandling, eller blir han i programmet til han har 'brutt vilkårene alvorlig eller gjentatt', for så å gå til ordinær soning. Og gir dette bare en forsterket erfaring av å ikke mestre. Og videre: Hva gjør dette med den enkeltes mulighet til endring? Dersom det oppstår en situasjon som tilsier at programmet må avsluttes, bør behandling alltid vurderes før han settes inn i fengslet. I utgangspunktet er det allerede gjort en vurdering som sier at program/behandling har bedre effekt enn fengselopphold.

Sier dette at programmet begrenser seg til lettere tilfeller av misbruk av rusmidler - og bør utelukke de som mulig har behov for ytterligere behandling? Det må i tilfelle komme frem i spesifisering av målgruppen for denne straffereaksjonen."

Departementets vurderinger:

Departementet vil innledningsvis bemerke at innholdet i programmet skal ha utgangspunkt i den domfeltes behov for tiltak som kan motvirke nye straffbare handlinger ved kjøring i ruspåvirket tilstand og fremme kontroll over rusmiddelmisbruket. Innholdet for den enkelte blir derfor et resultat av kriminalomsorgens faglige vurderinger i samarbeid med domfelte, og de vilkår domstolen har satt for den betingede dommen. Når det gjelder behandling i spesialisthelsetjenesten, vil innholdet være avhengig av

spesialisthelsetjenestens vurderinger etter pasientrettighetsloven § 2-2.

Kriminalomsorgen skal tilrettelegge for et intensivt opplegg med faste og hyppige avtaler og kontinuitet.

Bare et fåtall av høringsinstansene har kommentert samtalehyppigheten arbeidsgruppen legger opp til. En av høringsinstansene støtter forslaget og fem er skeptiske til eller går i mot. Departementet er enig i at behovet for samtaler kan variere. Erfaringer med promilleprogrammet viser at antallet individuelle samtaler har variert mye fylkene i mellom. Slike geografiske ulikheter har medført at domfelte i noen fylker har fått en mer tyngende straff enn i andre fylker. Det har tradisjonelt vært et stort problem for flere frihetsinnskrenkende straffer at regelverket i for liten grad har gitt føringer for graden av frihetsinnskrenkning. Dette medfører flere problemer:

- Det er generelt et problem for en straffegjennomføring at "omfanget av straffen" ikke er klart, men vurderes individuelt ut fra behov. (Hvem definerer straffen?)
- For domfelte er det et problem at vedkommende ikke vet omfanget av forpliktelser han samtykker i.
- For kriminalomsorgen blir det umulig å planlegge hva som skal gjennomføres og det er i neste omgang vanskelig å begrunne hvilke ressurser som kreves for en god gjennomføring.

Ved samfunnstjeneste og i neste omgang samfunnsstraff er omfanget definert og klart. Dette skaper forutberegnelighet for domfelte, for kriminalomsorgen og dommeren har faktisk en forestilling om hvor mye straff han idømmer. Dette er noe av bakgrunnen for ordningenes suksess. Det gamle tilsynet var helt uten noen grenser i regelverket og det er noe av grunnen til at det ble tatt bort (det ble for løst jf. friomsorgsutvalget).

Det er viktig at departementet følger anbefalingen fra arbeidsgruppen om samtale hver 14 dag. Det er ikke vanskelig å begrunne at gjennomføringen av en straff må ha klare regler for omfanget. Det er det motsatte som er vanskelig å begrunne. Forbeholdet om "så langt det er mulig" gir etter departementets syn nødvendig fleksibilitet for å ivareta individuelle behov.

Flere av høringsinstansene har også merknader til forslaget i femte ledd om at domfelte selv skal kontakte helsetjenesten for kartlegging av behandlingsbehov. Enkelte mener forslaget innebærer en skjerpelse sammenliknet med promilleprogrammet. Departementet mener som arbeidsgruppen, at det kan være behov for å kartlegge domfeltes behandlingsbehov nærmere, men at dette bør uttrykkes på en annen måte enn i forslaget. Etter departementets syn bør kriminalomsorgen bistå domfelte med å kontakte primærhelsetjenesten eller sosialtjenesten for henvisning til spesialisthelsetjenesten som kartlegger behandlingsbehov og vurderer rett til tverrfaglig spesialisert rusbehandling. I forskriften er det presisert at kriminalomsorgen skal gjøres kjent med konklusjonen eller tilrådingen spesialisthelsetjenesten kommer frem til.

Departementet er positiv til forslaget fra Fylkesmannen i Nord-Trøndelag om at kriminalomsorgen legger opp til skriftlig informasjon til fastlegen som har et helhetlig

medisinsk koordineringsansvar for pasienten. Etter departementets syn kan det være hensiktsmessig å ta inn en slik bestemmelse i retningslinjene.

Kriminalomsorgen region nord stiller spørsmål om det bør hjemles en adgang til å dekke domfeltes reiseutgifter, tilsvarende reglene i forskrift til straffegjennomføringsloven §§ 3–42 (møteplikt i prøvetiden) og 5–2 (innholdet i samfunnsstraffen). Spørsmålet har vært tatt opp flere ganger tidligere i forbindelse med utprøving av promilleprogrammet. Departementet går inn for å forskriftsfeste en regel om at domfelte selv skal dekke reiseutgifter ved gjennomføring av programmet, men at kriminalomsorgen dekker utgiftene hvis domfelte ikke selv har midler. Tilsvarende prinsipp gjelder ved møteplikt i prøvetiden etter løslatelse og ved samfunnsstraff. Bestemmelsen om reiseutgifter er tatt inn som et siste ledd i § 7.

3.9 Krav til domfelte

Utkastet § 9 inneholder ulike krav til domfelte:

Den domfelte skal

- a) møte til fastsatt tid og sted til alle avtaler
- b) være upåvirket av berusende eller bedøvende midler ved alle avtaler under gjennomføringen av programmet
- c) gi opplysninger om sitt bosted og andre forhold av betydning for gjennomføringen av programmet

Den domfelte skal ikke vise en atferd som kan

- a) true sikkerheten til personer som deltar under gjennomføringen
- b) påvirke miljøet på en særlig negativ måte

Den domfelte skal ikke begå nye straffbare handlinger i prøvetiden.

Politidirektoratet, Hordaland politidistrikt og Kriminalomsorgen region nord har kommentert denne bestemmelsen.

Politidirektoratet understreker at det er viktig å ta hensyn til problemstillinger som en utvidelses til nye grupper, vil reise. For eksempel vil heroinister som går på metadon, være i stand til å følge et undervisningsopplegg mv., men de vil per definisjon ikke være rusfrie (eller i stand til å føre motorvogn). Det samme gjelder kroniske smertepasienter som på lovlig vis inntar daglig reseptbelagte smertestillende legemidler. Politidirektoratet støtter derfor forslaget i § 9 bokstav b om at domfelte må "være upåvirket av berusende eller bedøvende midler ved alle avtaler under gjennomføring av programmet".

Ifølge Politidirektoratet gir § 9 bokstav b et visst rom for tolkning, men denne tolkningsmarginen kan innskrenkes ved at ordlyden i bestemmelsen endres til "*være upåvirket av berusende eller bedøvende midler, med mindre medikamentene ikke er foreskrevet av lege som et tiltak i et behandlingsopplegg*". Utkastet § 9 inneholder videre et absolutt krav om at den domfelte ikke skal begå nye straffbare handlinger i prøvetiden. Dette kravet synes adekvat i forhold til den nåværende målgruppen for programmet, men vil sannsynligvis i praksis være svært ekskluderende i forhold til den nye gruppen fremholder Politidirektoratet. Et typisk tilfelle vil være en narkoman som begår innbrudd, sykkeltyveri, osv.

Departementets vurderinger:

Departementet er enig med Politidirektoratet i at det er hensiktsmessig å føye til ”med mindre medikamentene er foreskrevet av lege som et tiltak i et behandlingsopplegg” i § 9 bokstav b for å unngå tolkningstvil.

Straffeloven § 53 nr. 1 fastsetter at den domfelte i prøvetiden skal avstå fra å begå nye straffbare handlinger. Etter departementets syn er det unødvendig å gjenta kravet i forskriften. Dersom domfelte begår en straffbar handling i prøvetiden, er det retten som tar stilling til hvilke følger bruddet får etter straffeloven § 54 nr. 3, jf. pkt. 3.16 nedenfor.

3.10 Gjennomføringen

Utkastet § 10 inneholder nærmere regler om gjennomføringen av programmet, herunder gjennomføringstid, gjennomføringsplan, fritak for fremmøte og manglende fremmøte. Gjennomføringen skal skje i samarbeid med de myndigheter, institusjoner, organisasjoner mv. som har ansvaret for de enkelte delene av programmet. Kriminalomsorgen skal sørge for at programmet gjennomføres i løpet av prøvetiden.

Hvis domfelte ikke kan møte til gjennomføring av programmet på grunn av sykdom, kreves dette dokumentert med legeerklæring. Det må uttrykkelig fremgå av erklæringen at domfelte ikke er i stand til å møte til gjennomføring av program mot ruspåvirket kjøring. Det forutsettes at domfelte snarest mulig gir beskjed om sitt fravær.

Fellesorganisasjonen (FO) støtter forslaget om at gjennomføringstiden skal løpe fra første møte hos kriminalomsorgen. Det betyr etter FOs syn at gjennomføringstiden blir lik for alle og at den samtidig blir forutsigbar for den enkelte.

Advokatforeningen har ikke merknader til forslaget om at gjennomføringstiden settes til ti måneder og at dette regnes fra det tidspunkt domfelte møter første gang hos kriminalomsorgen. Dette bør fremgå av forskriften og Advokatforeningen foreslår følgende ordlyd:

”Gjennomføringstiden, som beregnes fra det tidspunkt domfelte første gang møter hos kriminalomsorgen, er ti måneder med mindre retten har bestemt en lengre gjennomføringstid.”

Forsvarergruppen av 1977 har følgende merknader:

”Gjennomføringen bør som foreslått løpe fra det tidspunkt domfelte møter første gang hos Kriminalomsorgen. Det foreslås i tillegg regulert at Kriminalomsorgen plikter å tilrettelegge for gjennomføring av programmet umiddelbart etter rettskraftig dom. Det bør settes en forholdsvis kort frist som for eksempel 2 måneder, slik at domfelte ikke blir gående i lang tid å vente på å komme i gang. Det bemerkes at programmet er ment benyttet overfor personer med et definert problem knyttet til bruk av alkohol og/eller rusmidler og som ut fra kriteriene må anses å være motivert for rehabilitering. Motivasjonen kan bli svekket dersom det går tid før den ønskede rehabiliteringen påbegynnes.”

Politidirektoratet viser til utkastet § 10 annet ledd hvor det fremgår at gjennom-

føringstiden for promilleprogrammet løper fra det tidspunktet domfelte møter første gang hos kriminalomsorgen. Politidirektoratet ber departementet vurdere dette i lys av uttalelsen fra Hordaland politidistrikt om at *"Gjennomføringstiden bør starte ved domsavsigelsestidspunktet. Det vises i den forbindelse til at brudd i prøvetiden i form av ny kriminalitet kan utløse fellesstraff jf straffeloven 54 nr 3. Slike brudd kan forekomme før kriminalomsorgen rekker å innkalle vedkommende. Det er ikke ønskelig med flere fristutgangspunkter i samme sak."*

Kriminalomsorgen region nord er uenig i en gjennomføringstid på ti måneder og viser til at all erfaring viser at det kan oppstå situasjoner som medfører behov for en lengre gjennomføringstid. Regionen er blant annet bekymret for at de mindre friomsorgskontorene ikke får gjennomført undervisningsdelen i løpet av ordinær gjennomføringstid.

Kriminalomsorgen region sørvest peker på at det ikke fremgår av § 10 femte ledd at legeerklæring må fremlegges innen tre dager. Regionen mener at dette i så fall må fremgå av eventuelle retningslinjer til programmet.

Departementets vurderinger:

Forsvarergruppen av 1977 foreslår å forskriftsfeste at kriminalomsorgen plikter å tilrettelegge for programmet umiddelbart etter rettskraftig dom. Departementet er enig i intensjonen bak Forsvarergruppens forslag, men ser det ikke som hensiktsmessig å fastsette en bestemt frist for når programmet skal være ferdig tilrettelagt.

Høringsinstansene har ulike syn på arbeidsgruppens forslag om at gjennomføringstiden skal løpe fra det tidspunkt domfelte møter første gang hos kriminalomsorgen. Departementet vil her bemerke at dette spørsmålet nå er avklart ved en endring i straffeloven § 53 nr. 3 bokstav e siste punktum hvor det står at straffeprosessloven § 461 gjelder tilsvarende. Lovendringen trådte i kraft 1. august 2008¹. I Ot.prp. nr. 31 (2006–2007) side 68 uttaler departementet følgende:

"Ved gjennomføring av promilleprogram finner det ikke sted noen innkalling fra politiet etter straffeprosesslovens regler. Gjennomføringstiden er ett år, hvis ikke retten uttrykkelig har bestemt noe annet, jf. forskriften om promilleprogram § 5 fjerde ledd. Noen regulering av når gjennomføringstiden begynner å løpe, finnes ikke."

For å avhjelpe dette problemet, foreslår Justisdepartementet at det tas inn en henvisning til straffeprosessloven § 461. Endringen innebærer at reglene for fengselsstraff og samfunnsstraff også gjøres gjeldende for gjennomføring av program for ruspåvirket kjøring."

3.11 Kontroll

Ifølge utkastet § 11 skal kriminalomsorgen føre kontroll med at domfelte gjennomfører de ulike delene av programmet. Samarbeidspartnere skal melde fra om alle uregelmessigheter til kriminalomsorgen. Når det gjelder spørsmålet om kriminalomsorgen skal ha adgang til å

¹ Lovendringen trer i kraft 1. november 2008.

ta stikkprøver av domfelte, har arbeidsgruppen vært delt. I utkastet § 11 er det derfor skissert to ulike alternativer. Alternativ 1 innebærer en adgang til både stikkprøver og kontroll på grunnlag av mistanke, mens alternativ 2 bare gir adgang til kontroll på grunnlag av konkret mistanke. I høringsbrevet ba departementet særlig om at høringsinstansene uttalte seg om dette spørsmålet.

Riksadvokaten, Politidirektoratet, Sosial- og helsedirektoratet, Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, Nordland statsadvokatembeter, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter, Trøndelag statsadvokatembeter, Hordaland statsadvokatembeter, Hordaland politidistrikt, Troms politidistrikt, Oslo politidistrikt, Kriminalomsorgen region øst, nordøst, sør og nord, Aker universitetssykehus HF, Arbeidernes Edruskapsforbund, Den norske legeforening, Norsk Psykologforening, Den Norske Advokatforening, Kriminalomsorgens Yrkesforbund, Politiets Fellesforbund og Forbundet Mot Rusgift går inn for alternativ 1 om adgang til både stikkprøvekontroll og kontroll på grunnlag av mistanke.

Departementet gjengir uttalelsen fra *Sosial- og helsedirektoratet* som i hovedsak er representativ for de høringsinstansene som går inn for alternativ 1:

"Når det gjelder adgangen til kontroll, mener vi at det er rimelig at man har mulighet til å ta stikkprøver. Vi mener dette er et egnet kontrollmiddel fordi det fungerer avskrekkende. Det er også mindre mistenkeliggjørende enn om man kun tar prøver på mistanke. Dette er for øvrig i tråd med betingelsene i § 12 i de tilfeller der retten har satt forbud mot å bruke berusende eller bedøvende midler. Denne vurderingen bygger på forutsetningen om at deltakelse i 'promilleprogrammet' er frivillig og at deltakerne på forhånd gjøres kjent med at det blir tatt stikkprøver."

Datatilsynet mener det ikke er forsvarlig å ta stilling til forslaget på det foreliggende grunnlaget:

"Forslagets § 11, første ledd synes å være en videreføring av tidligere forskrifts § 6, 5. ledd. I tillegg er det foreslått to alternative nye andre ledd til bestemmelsen som gir kriminalomsorgen hjemmel til å pålegge rustest. Igjen mangler en redegjørelse for behovet for slik rustesting. Det er heller ikke redegjort tilstrekkelig for forskjellen mellom de to alternativene. Hva er for eksempel grunnlaget for at arbeidsgruppen har delt seg?"

Det ville ikke være forsvarlig av Datatilsynet å ta endelig stilling til bestemmelsene på det foreliggende grunnlaget. I første omgang må formålet med rustesting belyses. Er det kun å avdekke ruspåvirkning i nåtid eller også å avdekke eventuelt bruk på tidligere tidspunkter? Og hvorfor er dette så viktig å avdekke? Deretter må det tas stilling til terskelen for og eventuelle vilkår for rustesting. Det bør i tillegg lages klare regler for hvilken type test som skal foretrekkes og hvem som kan gjennomføre testene og analysere dem."

Høyesterettsdommer Magnus Matningsdal er skeptisk til utformingen av § 11, men tar ikke stilling til om kontrollen bør gjennomføres uavhengig av mistanke:

"Jeg er noe skeptisk til utformingen av § 11, alternativ 1. Årsaken til det er at - i likhet med hva som gjelder for promilleprogrammet - innebærer normalt heller ikke programmet mot ruspåvirket kjøring at den domfelte totalt må avstå fra å bruke alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler. Dette må fastsettes særskilt i dommen - noe som også er forutsatt i

forskriften § 12. Slik § 11, alternativ 1 er utformet, kan utformingen etterlate inntrykk av at kriminalomsorgen også i saker hvor den domfelte ikke er pålagt et totalforbud mot å ruse seg, når som helst skal kunne gjennomføre kontroll. I så fall vil kontrollen kunne omfatte forhold som den domfelte ved dommen ikke er forpliktet til å etterleve. Det bør derfor, om man anvender alternativ 1, presiseres at kontrolladgangen er begrenset til tilfeller som nevnt i § 9 første ledd bokstav b. Om kontrollen skal kunne gjennomføres uavhengig av mistanke, er et valg som jeg ikke går inn på.”

Helse- og omsorgsdepartementet, Kriminalomsorgen region vest og sørvest, Fagrådet Innen Rusfeltet i Norge, Det kriminalitetsforebyggende råd, Fellesorganisasjonen (FO), Landsforeningen for Pårørende innen Psykiatri, Forsvarergruppen av 1977 og Frelsesarmeen støtter arbeidsgruppens alternativ 2, dvs. kun kontroll på bakgrunn av konkret mistanke.

I høringsuttalelsen fra Fellesorganisasjonen heter det:

”Programmet utvides nå til å gjelde alle rus- og legemidler, noe som gjør kontrollen mer problematisk. Urinprøver oppleves langt mer inngripende enn utåndingstester, andre rus/legemidler er vanskeligere å oppdage, og resultatet av urinprøvene foreligger ikke umiddelbart med mindre det innføres adgang til bruk av hurtigtesting. Det er videre uklart hvor sikre resultater slike hurtigtester gir.

FO mener at det kun skal være adgang til å pålegge slike prøver ved begrunnet mistanke.

Uavhengig av hva slags alternativ som velges, mener FO at det er viktig å unngå at bruk av testing får for stor plass og opptar mye tid på bekostning av andre metoder knyttet til sosial samhandling, prosesser som styrker og mobiliserer klientens ressurser, skaper grunnlag for mestring og forebygger rusmisbruk.”

Departementets vurderinger:

Høringsinstansene har ulike syn på om det også skal være adgang til stikkprøver (alternativ 1) eller bare adgang til kontroll på grunnlag av konkret mistanke (alternativ 2). Et klart flertall går inn for alternativ 1. Departementet er enig i at stikkprøvekontroll er nødvendig og viser til at programmet nå utvides til å omfatte alle former for ruspåvirket kjøring. Det kan være vanskelig for kriminalomsorgen å kontrollere at kravet om at domfelte møter upåvirket til gjennomføring av programmet overholdes dersom man kun skal basere seg på kliniske vurderinger. Departementet viser videre til den begrunnelsen Sosial- og helsedirektoratet har gitt om at stikkprøve kan fungere avskrekkende og være mindre mistenkeligjørende enn prøver på mistanke.

Som foreslått av høyesterettsdommer Magnus Matningsdal, har departementet presisert at kontrolladgangen er begrenset til tilfeller som nevnt i § 9 første ledd bokstav b.

Departementet har for øvrig endret overskriften på paragrafen til ”Kontroll med gjennomføring av programmet.”

3.12 Kontroll av generelt rusforbud

Utkastet § 12 inneholder regler om kontroll av generelt rusforbud. Hvis retten har satt forbud mot å bruke berusende eller bedøvende midler, jf. straffeloven § 53 nr. 3 bokstav c, skal kriminalomsorgen undersøke om forbudet blir overholdt. Undersøkelsen kan innebære uanmeldte besøk i hjemmet. Når det er satt rusforbud, kan kriminalomsorgen pålegge den domfelte å avgi urinprøve, utåndingsprøve eller blodprøve eller å medvirke til annen undersøkelse som kan skje uten fare eller særlig ubehag. Blodprøve kan bare tas av helsepersonell.

Kriminalomsorgen region nord stiller seg meget kritisk til forslaget om hjemmebesøk og uttaler videre:

”For det første stiller man friomsorgens medarbeidere i en potensielt farlig situasjon. Dersom domfelte viser seg å være beruset, er det lett å tenke seg at faren for voldsutøvelse vil øke betraktelig. For det andre er det uklart for oss hva som vil være gevinsten ved et hjemmebesøk, all den stund inntak av rusmidler uansett vil la seg spore i for eks. urinprøver lang tid etter at inntaket har skjedd.”

Datatilsynet viser til at bestemmelsen om uanmeldte hjemmebesøk og rustesting er ny. Etter *Datatilsynets* oppfatning er det særlig alvorlig at arbeidsgruppen ikke har redegjort for behovet for et såpass stort inngrep overfor deltageren i programmet.

Forsvarergruppen av 1977 foreslår at kontrolladgangen ikke innbefatter uanmeldte besøk i hjemmet. Stikkprøvekontroll kan i disse tilfeller foretas ved de fastsatte møtene uten at det foreligger grunnlag for mistanke om påvirkning. Forsvarergruppen foreslår videre at kriminalomsorgen ved behov kan gis adgang til å innkalle den domfelte til prøvetaking utenom de fastsatte oppmøtene.

Departementets vurderinger:

For å kontrollere et generelt rusforbud er det etter departementet syn nødvendig med adgang til uanmeldte besøk i hjemmet og rutinemessige prøver. Tilsvarende gjelder for samfunnsstraff, jf. straffegjennomføringsloven § 56. Besøk i hjemmet skal imidlertid ikke medføre et større inngrep enn hva som er nødvendig for å avdekke om rusforbudet er brutt.

3.13 Straffavbrudd

I utkastet § 13 foreslår arbeidsgruppen regler om straffavbrudd. Kriminalomsorgen kan avbryte gjennomføringen av programmet dersom den domfeltes helsetilstand tilsier det, eller det foreligger særlig tungtveiende grunner som ikke kan avhjelpes på annen måte.

Avbrudd gis i en bestemt periode av inntil fire uker, og kan senere forlenges en gang med inntil fire uker. Ytterligere forlengelse kan gis av regionalt nivå.

Skal deler av programmet gjennomføres etter at den fastsatte prøvetiden er løpt ut, må kriminalomsorgen bringe saken inn for retten, jf. straffeloven § 54 nr. 1. Regiondirektøren eller den vedkommende gir fullmakt, fremmer begjæringen for retten. Kriminalomsorgen skal varsle påtalemyndigheten når den begjærer rettens avgjørelse.

Høyesterettsdommer Magnus Matningsdal foreslår en liten tilføyelse i § 13 siste ledd: "Skal deler av programmet gjennomføres etter at den fastsatte prøvetiden er løpt ut, må kriminalomsorgen bringe saken inn for retten for forlengelse av prøvetiden, ...".

Kriminalomsorgen region øst mener at det i første ledd bør presiseres at det er lokalt nivå eller friomsorgsleder som kan gi straffeavbrudd to ganger fire uker. Tilsvarende gjelder ved samfunnsstraff.

Kriminalomsorgens Yrkesforbund tilrår at prøvetiden ikke settes for kort og uttaler: "Det anbefales at prøvetiden settes til 2 år. Det hender at det kan gå mer enn to måneder fra domsdato til friomsorgen får saken. Dersom prøvetiden starter ved domsdato, vil gjennomføringen gå ut over prøvetiden. (Eksempelvis hvis den domfelte anker på botens størrelse/inndragningstid vil det kunne gå mer enn to måneder før Friomsorgen får saken)."

Fellesorganisasjonen (FO) gjør gjeldende tilsvarende synspunkter. Hensynet til lengden på prøvetiden må likevel avveies mot hva som er rimelig straffelengde mener Fellesorganisasjonen.

Departementets vurderinger:

Departementet er enig med høyesterettsdommer Magnus Matningsdal som foreslår en liten tilføyelse i § 13 siste ledd, om at kriminalomsorgen bringer saken inn for retten for forlengelse av prøvetiden.

Ifølge utkastet kan kriminalomsorgen avbryte gjennomføringen av programmet. Hensynet til sammenhengen i forskriften medfører at det vil være uheldig å presisere nærmere hvem som har myndighet til å treffe slikt vedtak slik Kriminalomsorgen region øst foreslår. Gjennomgående i forskriften er myndigheten lagt til kriminalomsorgen. Myndigheten til å treffe ulike avgjørelser i forbindelse med gjennomføringen av programmet bør imidlertid reguleres i retningslinjene.

Hensynet til individuelt tilpassede løsninger taler mot å regelfeste at prøvetiden alltid skal settes til to år for de som ilegges denne formen for straff slik Fellesorganisasjonen (FO) går inn for. Departementet går derfor ikke inn for dette.

For øvrig har departementet endret overskriften til "Avbrudd i gjennomføringen" for å harmonisere språkbruken med § 15 om "Stans av gjennomføringen".

3.14 Brudd på vilkår

I utkastet § 14 foreslår arbeidsgruppen regler om brudd på vilkår. Programmet skal gjennomføres med lav toleranse for brudd. Brudd skal følges opp konsekvent og restriktivt. Utkastet omhandler blant annet hva som regnes som brudd, følgen av brudd og hvem som kan begjære rettens avgjørelse etter straffeloven § 54 nr. 2 første ledd. Dersom domfelte bryter vilkårene alvorlig eller gjentatt skal kriminalomsorgen innkalle domfelte til en samtale om bruddet. Deretter oversendes saken regionalt nivå med innstilling om fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen.

Til første ledd

Kriminalomsorgen region sørvest støtter forslaget om at det skal være lav toleranse for vilkårsbrudd. Regionen presiserer videre at det er viktig med utfyllende regler om behandlingen av bruddsaker.

Det kriminalitetsforebyggende råd stiller derimot spørsmål om det er formålstjenlig å gjennomføre programmet med "lav toleranse for brudd på vilkår" og at disse skal følges opp "restriktivt". Rådet ser det slik at denne framgangsmåten kan resultere i at mange som vil ha nytte av programmet for lett kan falle fra.

Til annet ledd

Forbundet Mot Rusgift stiller spørsmål om det er tilstrekkelig å skrive at: "(...) ved mindre alvorlig brudd skal kriminalomsorgen gi en skriftlig advarsel.". Det gis ifølge forbundet ingen forklaring på hva som er mindre alvorlige brudd.

Forbundet Mot Rusgift foreslår følgende ordlyd: "Ved brudd skal kriminalomsorgen gi vedkommende en skriftlig advarsel og innkalle domfelte til en samtale om bruddet. Er bruddet alvorlig, skal kriminalomsorgen, i tillegg til samtale om bruddet, utferdige innstilling om fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen".

Til fjerde ledd første punktum

Kriminalomsorgen region vest og Fellesorganisasjonen (FO) stiller seg positive til at det gjennomføres en samtale med domfelte før bruddsaken sendes til regionkontoret. Også Kriminalomsorgens Yrkesforbund er positiv til forslaget om samtale, men foreslår at fjerde ledd formuleres slik:

"Dersom domfelte bryter vilkårene alvorlig eller gjentatt skal kriminalomsorgen innkalle domfelte til en samtale om bruddet. Etter samtalen foretar kriminalomsorgen en vurdering om saken skal oversendes regionalt nivå med innstilling om fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen."

Flere av høringsinstansene er imidlertid kritiske til eller går i mot forslaget om å innkalle til samtale ved vilkårsbrudd: Datatilsynet uttaler for eksempel følgende:

"Datatilsynet vil anta at gjennomføringen av programmet forutsetter en del direkte kontakt mellom deltageren og kriminalomsorgen. Det kan således fremstå som noe unødvendig at det presiseres at det skal kalles inn til samtale ved alvorlige eller gjentatte brudd på vilkårene.

Det kan imidlertid være en fordel å formalisere samtalen i situasjoner der deltageren står i fare for å få stanset programmet. En forutsetning for dette er at resultatet av samtalen kan bli at vedkommende likevel ikke får stanset programmet.

Før innføring av en slik bestemmelse bør en ta stilling til flere forhold: For eksempel:

- hvilken betydning det skal få hvis kriminalomsorgen unnlater å kalle inn til samtale, eller dersom deltageren ikke møter til samtalen.*

- på hvilken måte innkallingen skal skje, og når innkallingen skal anses som mottatt av deltakeren.
- hva denne samtalen skal gå ut på.

Forslaget fremstår foreløpig som noe uferdig.”

Kriminalomsorgen region øst stiller spørsmål om hva slags samtale og hvilke rammer som gjelder for samtalen som er nevnt i fjerde ledd.

Også *Kriminalomsorgen region nordøst* synes avtalen som er nevnt i fjerde ledd, er uklar og uttaler:

”Slik bestemmelsen er formulert er det uklart hva som er hensikten. Det kan oppfattes som innkalling til en slags innskjerpingssamtale eller innkalling til et gjensidig orienteringsmøte der domfelte får forklare seg om bruddet og friomsorgen får meddelt at bruddsak vil bli oversendt. Hvis formålet er å konstatere for domfelte at det her er brudd og at konsekvensene av dette er oversendelse for fullbyrding, er vi av den oppfatning at en slik samtale ikke er hensiktsmessig. Domfelte vil uansett bli orientert skriftlig om dette.”

Kriminalomsorgen region sør mener kravet i fjerde ledd om at vedkommende skal innkalles til samtale bør fjernes hvis det er slik at utfallet uansett er gitt. Regionen mener videre at terskelen for når saken skal oversendes regionalt nivå bør justeres. I tillegg foreslår regionen en bestemmelse som viser konsekvensene av å trekke samtykket tilbake.

Kriminalomsorgen region nord er også kritisk til bestemmelsen om samtale i fjerde ledd og uttaler:

”Flere av friomsorgskontorene stiller seg kritiske til bestemmelsen i § 14 fjerde ledd, om at domfelte skal innkalles til en samtale om bruddet før saken sendes regionalt nivå. Det anføres at en slik samtale ikke tjener noe formål dersom det allerede er besluttet å fremme en bruddsak. Dersom formålet med regelen er å få saken ytterligere belyst med domfeltes forklaring, antar vi at dette hensynet uansett blir ivaretatt ved at saken skal behandles i tingretten. Det skal her legges til at bruddet ofte vil bestå i manglende oppmøter, og en slik innkalling vil da fremstå som lite hensiktsmessig.

Vi anser det for øvrig ikke hensiktsmessig å etablere tilsvarende prosedyre for bruddsaker som de som gjelder etter strgfl §§ 44 og 58, slik som enkelte friomsorgskontor tar til orde for. (...)”

Den Norske Advokatforening synes formuleringen i fjerde ledd er uklar og uttaler:

”Det er nærliggende å oppfatte den valgte formulering dit hen at alvorlig eller gjentatte vilkårsbrudd skal medføre innstilling til regionalt nivå om fullbyrding av subsidiær fengselsstraff. I så fall er det naturlig at domfelte orienteres om at dette vil bli gjort - og om grunnlaget for dette. Ut over dette er det umiddelbart ikke lett å se hva hensikten med en samtale med domfelte skal være - når utfallet uansett er gitt.

Hvis tanken er at domfelte skal gis anledning til å fremkomme med sine kommentarer til spørsmålet om fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen og at slike kommentarer skal

nedtegnes, bør dette fremgå av forskriften. I motsatt fall kan fjerde ledd for bedre klargjøring gis følgende utforming:

'Dersom domfelte alvorlig eller gjentatt bryter vilkårene, skal kriminalomsorgen oversende saken til regionalt nivå med innstilling om fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen. Før dette gjøres skal domfelle innkalles til en samtale og gjøres kjent med videre saksgang og om bakgrunnen for dette.'

Fjerde ledd annet punktum

Høyesterettsdommer Magnus Matningsdal synes bestemmelsen har fått en uheldig utforming og uttaler videre:

"Slik jeg ser det, preges bestemmelsen noe av situasjonen ved samfunnsstraff. Forskriften om straffegjennomføring § 5-2 fastsetter som kjent at ved samfunnsstraff er deltakelse i program frivillig. Men hvis en domfelt til samfunnsstraff har samtykket i å gjennomføre et program, og deretter avbryter gjennomføringen uten at det skjer med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 53 tredje ledd, foreligger det et brudd som gir grunnlag for reaksjon etter samme lov § 58. Ved program mot ruspåvirket kjøring er derimot programmet obligatorisk. Dersom den domfelte ikke vil gjennomføre programmet, er dette et klart brudd på vilkåret ved og forutsetningen for den betingede dommen. Dette tilsier at kriminalomsorgen med hjemmel i § 14 fjerde ledd innkaller den domfelte og gjør det klart at deltakelse i programmet utgjør en sentral del av vilkårene ved den betingede dommen. Dersom den domfelte likevel ikke vil delta i programmet, bør regionalt nivå nærmest unntaksvis bringe saken inn for retten med begjæring om omgjøring. Dette bør komme klarere fram i andre punktum som kan etterlate et inntrykk av at regionalt nivå nærmest har fritt skjønn mht. å begjære omgjøring."

Departementets vurderinger:

Flere av høringsinstansene er sterkt kritiske til forslaget om å innkalle domfelte som bryter vilkårene alvorlig eller gjentatt, til en samtale med kriminalomsorgen om bruddet.

Departementet er enig i at forslaget er uklart. Meningen har nok vært at samtalen skal fungere som en innskjerpingssamtale etter mønster fra samfunnsstraffen, jf. straffegjennomføringsloven § 58. Etter departementets syn kan det være behov for en slik samtale hvis domfelte ikke lenger vil delta i programmet. I slike tilfelle kan det være viktig at domfelte er klar over konsekvensene av å trekke seg fra programmet. Dersom domfelte imidlertid holder på sitt, oversender kriminalomsorgen begjæring til retten som etter straffeloven § 54 nr. 2 tar stilling til om straff skal fullbyrdes helt eller delvis. I andre tilfeller mener departementet, i tråd med uttalelser fra flere av høringsinstansene, at det ikke er behov for en slik samtale.

Tredje ledd lister opp hva som regnes som alvorlige brudd. Departementet har føyd til "blant annet" for å presisere at bestemmelsen gir eksempler på forhold som anses som alvorlige brudd. Oppstillingen er ikke uttømmende.

3.15 Stans av gjennomføringen

Utkastet § 15 inneholder regler om stans av gjennomføringen. Dersom domfelte bryter kravene eller vilkår fastsatt av retten, eller samtykket til deltakelse trekkes tilbake, kan kriminalomsorgen stanse gjennomføringen av programmet. Dersom regionalt nivå

beslutter å bringe saken inn for retten, stanses gjennomføringen av programmet fra det tidspunktet begjæringen er oversendt retten.

Politidirektoratet har merknader til stanstidspunktet:

”Det synes som om forskriften setter stanstidspunktet for deltakelse i programmet ved det tidspunkt begjæringen er oversendt til retten. Dette gjelder både hvor regionalt nivå beslutter å bringe saken inn for retten på bakgrunn av brudd på vilkår og i tilfeller hvor påtalemyndigheten oversender saken på bakgrunn av ny kriminalitet.

’Hordaland politidistrikt uttaler at det er uheldig at gjennomføringen først stanses ved oversendelse av begjæring til retten, og begrunner dette med at en slik oversendelse kan ta noe tid, for eksempel på grunn av omfattende etterforskning i ny sak. Politidistriktet mener derfor at kriminalomsorgen bør treffe vedtak om stans i gjennomføringen fra det tidspunkt domfelte bryter kravene eller vilkår fastsatt av retten, eller fra det tidspunkt kriminalomsorgen er orientert om at domfelte er siktet for nye forhold.’

Politidirektoratet ber departementet vurdere dette.”

Kriminalomsorgen region nordøst mener at slik bestemmelsen er formulert fremstår det som uklart om kriminalomsorgen kan fatte vedtak om stans med den virkning at gjennomføringstiden ikke fortsetter å løpe. Hvis intensjonen er at kriminalomsorgen kan fatte et vedtak som sikrer at gjennomføringstiden stanser å løpe, blir konsekvensen ifølge regionen at det kan fattes to avbruddsvedtak ved at det også fattes vedtak når regionalt nivå fremmer saken for retten. Dette mener regionen virker uryddig.

Etter regionens oppfatning bør det tydelig fremgå at friomsorgen kan stanse gjennomføringen av programmet dersom domfelte bryter kravene eller samtykket til deltakelse trekkes tilbake og at tidspunktet for stans beregnes fra friomsorgen fatter vedtaket. Regionen mener at stans i gjennomføringen fra det tidspunkt begjæringen er oversendt retten bare bør være en sikkerhetsventil der friomsorgen ikke har fattet vedtak om at gjennomføringen stanses.

Departementets vurderinger:

Departementet er enig med Politidirektoratet og Kriminalomsorgen region nordøst at stanstidspunktet som er foreslått, er uheldig. Isteden går departementet inn for at gjennomføringen kan stanses fra det tidspunkt kriminalomsorgen treffer vedtak om stans.

Etter departementets syn henger ”stans av gjennomføringen” språklig sammen med utkastet § 12 ”brudd på vilkår”, jf. pkt. 3.14, og er derfor innarbeidet der.

3.16 Ny straffbar handling

Utkastet § 16 gjelder hva som skjer hvis domfelte begår nye straffbare handlinger. Begår domfelte ny straffbar handling før utløpet av gjennomføringstiden, kan påtalemyndigheten bringe saken inn for retten med begjæring om at den subsidiære fengselsstraffen skal fullbyrdes helt eller delvis etter straffeloven § 54 nr. 3.

Dersom domfelte er siktet for straffbar handling som kan føre til fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen, kan gjennomføringen av straffen stanses. Når påtalemyndigheten beslutter å bringe saken inn for retten, stanses gjennomføringen av straffen fra det tidspunktet begjæringen er oversendt retten.

Høyesterettsdommer Magnus Matningsdal mener at § 16 bør omarbeides og uttaler: "Straffeloven § 53 nr. 1 fastsetter at den domfelte i hele prøvetiden skal avstå fra å begå nye straffbare handlinger. Dette er gjentatt i forskriftsutkastet § 9 siste ledd. Omgjøringsregelen i § 54 nr. 3 korresponderer med dette vilkåret ved at ny straffbar handling på prøvetidens siste dag kan medføre omgjøring. I paragraf 16 foreslås det derimot at påtalemyndigheten skal kunne bringe saken inn for retten dersom den domfelte begår en ny straffbar handling 'før utløpet av gjennomføringstiden'. Etter § 8 siste ledd er gjennomføringstiden normalt ti måneder. Dersom prøvetiden for den betingede dommen følger hovedregelen på to år, vil det i praksis være igjen nærmere ett år når gjennomføringstiden utløper. Også i denne perioden gjelder omgjøringsadgangen etter straffeloven § 54 nr. 3 - noe det ikke kan gjøres unntak fra ved forskrift. Da § 16 første ledd har fått en utforming som kan etterlate et inntrykk av at omgjøringsadgangen ikke gjelder i dette tidsrommet, bør bestemmelsen omformuleres. En annen sak er at dersom den straffbare handlingen er begått etter utløpet av gjennomføringstiden, vil den domfelte i realiteten ha 'sonet' den vesentligste del av dommen - noe som kan tale mot at retten ved den konkrete vurderingen konkluderer med at den betingede dommen ikke skal endres som følge av den nye straffbare handlingen."

Departementets vurderinger:

Departementet er enig i merknadene fra høyesterettsdommer Magnus Matningsdal og har omarbeidet bestemmelsen.

3.17 Ikrafttredelse

Utkastet § 17 gjelder ikrafttredelse av forskriften.

Departementets vurderinger:

Departementet går inn for at forskriften settes i kraft fra 1. november 2008 samtidig med lovendringen som hjemler programmet. Senere vil departementet utfylle forskriften med retningslinjer.

4 Administrative og økonomiske konsekvenser

De økonomiske og administrative konsekvensene av forslaget om å utvide promilleprogrammet til å gjelde program mot ruspåvirket kjøring, er omtalt i Ot.prp. nr. 31 (2006–2007) Om lov om endringer i straffegjennomføringsloven mv. kapittel 10.

Justis- og politidepartementet

tilrår:

1. Delvis ikraftsetting av lov 29. juni 2007 nr. 84 om endringer i straffegjennomføringsloven mv. (tiltak for å avvikle soningskøen og bedre innholdet i soningen mv.).

2. Endringene i straffeloven 22. mai 1902 nr. 10 § 53 nr. 3 bokstav e og § 53 nr. 6 (program mot ruspåvirket kjøring) og vegtrafikkloven 18. juni 1965 nr. 4 § 31 trer i kraft 1. november 2008.
3. Fastsetting av forskrift om ruspåvirket kjøring i samsvar med vedlagte forslag.

Forskrift om program mot ruspåvirket kjøring

Fastsatt ved kgl.res. 10. oktober 2008 med hjemmel i straffeloven 22. mai 1902 nr. 10 § 53 nr. 6. Fremmet av Justis- og politidepartementet.

§ 1. Forskriftens virkeområde

Forskriften gjelder program mot ruspåvirket kjøring som fører av motorvogn kan bli dømt til, jf. straffeloven 1902 § 53 nr. 3 bokstav e.

§ 2. Formålet med programmet

Programmet har som formål å motvirke nye straffbare handlinger ved kjøring i ruspåvirket tilstand, skape et tryggere trafikkmiljø og minske antall trafikkkulykker.

§ 3. Definisjoner

Med berusende eller bedøvende middel menes ikke bare påvirkning av ulovlige rusmidler, men også påvirkning av legale medikamenter.

§ 4. Samtykke

Retten kan bare fastsette vilkår om program mot ruspåvirket kjøring dersom domfelte samtykker, jf. straffeloven 1902 § 53 nr. 3 bokstav e.

Samtykket skal fremgå av en samtykkeerklæring som siktede skriver under i forbindelse med personundersøkelsen, jf. § 5. Siktede må bekrefte samtykket i retten. Samtykket kan trekkes tilbake på ethvert tidspunkt, også etter domsavsigelsen.

Før siktede skriver under samtykkeerklæringen, skal kriminalomsorgen gi siktede utførlig informasjon om programmet og hva samtykket innebærer. Informasjonen skal også omfatte følgene av eventuelle brudd på krav og vilkår som er satt, herunder følgene av at siktede eller domfelte trekker tilbake samtykket til å delta i programmet.

Dersom siktede er mindreårig, gjelder reglene om partsrettigheter for verger i straffeprosessloven §§ 83-84.

§ 5. Personundersøkelse

Personundersøkelse skal alltid rekvireres fra kriminalomsorgen når det kan være aktuelt å idømme program mot ruspåvirket kjøring. Påtalemyndigheten eller retten kan rekvirere personundersøkelse av siktede etter straffeprosessloven § 162. I rekvisisjonen skal det fremgå at påtalemyndigheten eller retten ønsker opplysninger om siktedes personlighet, livsforhold og fremtidsmuligheter med sikte på idømmelse av program mot ruspåvirket kjøring.

Personundersøkelsen gjennomføres etter reglene i straffeprosessloven kapittel 13 og nærmere retningslinjer gitt av Justisdepartementet.

§ 6. Innholdet i programmet

Kriminalomsorgen skal tilrettelegge innholdet i programmet ut fra den enkeltes forutsetninger og behov. Programmet skal gi kunnskap om konsekvenser av ruspåvirket kjøring og bevisstgjøre domfelte til å ta ansvar for egne handlinger.

Program mot ruspåvirket kjøring skal inneholde individuelle samtaler med kriminalomsorgen, samtaleorientert undervisning, kartlegging av eventuelt behandlingsbehov og kontroll. Samtalene og samtalehyppigheten skal tilpasses den enkeltes behov. Samtalene skal så langt det er mulig gjennomføres minimum hver 14. dag.

Undervisningsdelen skal utgjøre mellom 20 og 30 timer som gjennomføres i et tidsrom på to til tre måneder. Undervisningen gis i grupper eller individuelt.

Kriminalomsorgen bistår domfelte med å kontakte primærhelsetjenesten eller sosialtjenesten for henvisning til spesialisthelsetjenesten som kartlegger behandlingsbehov og vurderer rett til tverrfaglig spesialisert rusbehandling. Kriminalomsorgen skal gjøres kjent med konklusjonen eller tilrådingen helsetjenesten kommer fram til.

§ 7. Krav til domfelte ved gjennomføringen

Den domfelte skal gjennomføre programmet etter nærmere anvisning fra kriminalomsorgen. Den domfelte skal

- a) møte til fastsatt tid og sted til alle avtaler
- b) være upåvirket av berusende eller bedøvende midler, med mindre medikamentene er foreskrevet av lege som tiltak i et behandlingsopplegg
- c) gi opplysninger om sitt bosted og andre forhold av betydning for gjennomføringen av programmet

Den domfelte skal ikke vise en atferd som kan

- a) true sikkerheten til personer som deltar under gjennomføringen
- b) påvirke miljøet på en særlig negativ måte

Domfelte skal selv dekke reiseutgiftene ved gjennomføring av programmet.

Kriminalomsorgen skal dekke utgiftene dersom domfelte ikke selv har midler.

§ 8. Gjennomføringen

Kriminalomsorgen skal sørge for at domfelte gjennomfører programmet i løpet av prøvetiden. Gjennomføringen skal skje i samarbeid med myndigheter, institusjoner, organisasjoner mv. som har ansvaret for de enkelte delene av programmet.

Gjennomføringstiden er ti måneder med mindre retten uttrykkelig bestemmer en lengre gjennomføringstid. Gjennomføringstiden løper fra det tidspunktet domfelte møter første gang hos kriminalomsorgen. Straffeprosessloven § 461 gjelder tilsvarende, jf. straffeloven § 53 nr. 3 bokstav e siste punktum.

Kriminalomsorgen avgjør når og hvor de ulike delene av programmet skal gjennomføres.

Kriminalomsorgen skal utarbeide en gjennomføringsplan. Planen skal utformes slik at den gir domfelte klarhet og forutsigbarhet om hva som kreves for å gjennomføre programmet.

Kriminalomsorgen kan på forhånd gi fritak for frammøte dersom særlig tungtveiende grunner taler for det. Manglende frammøte skal som hovedregel tas igjen på et senere tidspunkt etter nærmere bestemmelse av kriminalomsorgen.

Hvis domfelte ikke kan møte til gjennomføring av programmet på grunn av sykdom, kreves dette dokumentert med legeerklæring. Det må uttrykkelig fremgå av erklæringen at domfelte ikke er i stand til å møte til gjennomføring av program mot ruspåvirket kjøring. Domfelte må snarest mulig gi beskjed om sitt fravær.

§ 9. Kontroll med gjennomføringen

Kriminalomsorgen skal føre kontroll med at domfelte gjennomfører de ulike delene av programmet. Samarbeidspartnere skal melde fra om alle uregelmessigheter til kriminalomsorgen.

For å kontrollere kravet i § 7 første ledd bokstav b, kan kriminalomsorgen pålegge domfelte å avgi urinprøve, utåndingsprøve eller blodprøve eller å medvirke til andre undersøkelser som kan skje uten fare eller særlig ubehag, for å avdekke bruk av rusmidler, bedøvelsesmidler eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet. Blodprøve kan bare tas av helsepersonell. Er det grunn til å anta at domfelte møter påvirket av berusende eller bedøvende midler, skal kriminalomsorgen snarest undersøke forholdet.

§ 10. Kontroll av generelt rusforbud

Hvis retten har satt forbud mot å bruke berusende eller bedøvende midler, jf. straffeloven 1902 § 53 nr. 3 bokstav c, skal kriminalomsorgen undersøke om forbudet blir overholdt. Undersøkelsen kan innebære uanmeldte besøk i hjemmet. Når det er satt rusforbud, kan kriminalomsorgen pålegge den domfelte å avgi urinprøve, utåndingsprøve eller blodprøve eller å medvirke til annen undersøkelse som kan skje uten fare eller særlig ubehag. Blodprøve kan bare tas av helsepersonell.

§ 11. Avbrudd i gjennomføringen

Kriminalomsorgen kan avbryte gjennomføringen av programmet dersom den domfeltes helsetilstand tilsier det, eller det foreligger særlig tungtveiende grunner.

Avbrudd gis inntil fire uker, og kan senere forlenges en gang med inntil fire uker. Ytterligere forlengelse kan gis av regionalt nivå.

Skal deler av programmet gjennomføres etter at den fastsatte prøvetiden er løpt ut, må kriminalomsorgen bringe saken inn for retten for forlengelse av prøvetiden, jf. straffeloven § 54 nr. 1. Regiondirektøren eller den vedkommende gir fullmakt, fremmer begjæringen for

retten. Kriminalomsorgen skal varsle påtalemyndigheten når den begjærer rettens avgjørelse.

§ 12. Reaksjon på brudd

Programmet skal gjennomføres med lav toleranse for brudd på vilkår. Brudd skal følges opp konsekvent og restriktivt.

Som alvorlig brudd regnes blant annet ugrunnet fravær, oppmøte i ruspåvirket tilstand eller at domfelte nekter å avgi prøve for å avdekke bruk av berusende eller bedøvende midler. Dersom domfelte trekker samtykket tilbake, skal kriminalomsorgen innkalle domfelte til en samtale hvor det gjøres klart at dette er et alvorlig brudd på vilkåret ved og forutsetningen for den betingede dommen.

Ved mindre alvorlig brudd skal kriminalomsorgen gi domfelte en skriftlig advarsel.

Kriminalomsorgen kan stanse gjennomføringen av programmet dersom domfelte alvorlig eller gjentatt bryter fastsatte vilkår. Kriminalomsorgen kan også stanse gjennomføringen av programmet dersom domfelte begår en straffbar handling i prøvetiden. Stans av gjennomføringen gjelder fra det tidspunktet kriminalomsorgen treffer vedtak i saken.

Retten kan ved dom bestemme at straff helt eller delvis skal fullbyrdes dersom domfelte alvorlig eller gjentatt bryter fastsatte vilkår, jf. straffeloven 1902 § 54 nr. 2 første ledd. Ved avgjørelsen kan retten ta hensyn til at deler av programmet allerede er gjennomført. Dersom det anses mer hensiktsmessig, kan retten i dommen sette ny prøvetid og nye vilkår, jf. straffeloven 1902 § 54 nr. 2 annet ledd.

Regiondirektøren eller den vedkommende gir fullmakt, fremmer begjæringen for retten. Kriminalomsorgen skal varsle påtalemyndigheten når den begjærer rettens avgjørelse.

Regiondirektøren eller den vedkommende gir fullmakt treffer også avgjørelse om anke.

§ 13. Ny straffbar handling

Dersom domfelte begår en straffbar handling i prøvetiden, kan retten etter straffeloven 1902 § 54 nr. 3 gi en samlet dom for begge handlingene eller en særskilt dom for den nye handlingen. Kriminalomsorgen har plikt til å varsle politi eller påtalemyndighet hvis den blir kjent med at domfelte begår lovbrudd i prøvetiden. Det er påtalemyndigheten som fremmer straffesaken for retten.

§ 14. Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft 1. november 2008.